

BÜYÜME ve GELİŞİM

Editör

Doç. Dr. Gökçen AKYÜREK

Hipokrat
Yayıncılık

© 2022 BÜYÜME VE GELİŞİM

ISBN: 978-625-7399-71-5

Tüm hakları saklıdır. 5846 ve 2936 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri yasası gereği; bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Hipokrat Yayınevi'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bölümler içinde kullanılan resim ve bilgilerin sorumluluğu o bölümün yazar(lar)ına aittir.

Editör

Doç. Dr. Gökçen AKYÜREK

Yayıncı

Hipokrat Yayınevi

Grafik-Tasarım

Hipokrat Grafik Tasarım

Baskı - Cilt

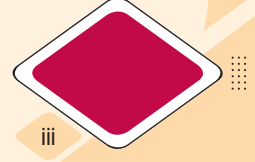
Ankara Özgür Matbaacılık Basım Yayın Dağ. San. Tic. A.Ş.

1250 Cadde No: 25 Ostim OSB Yenimahalle / Ankara

Hipokrat
Yayıncılık

Süleyman Sırrı Cad. No:16/2 Sıhhiye
Tel: (0312) 433 03 05 - 15 ANKARA
www.hipokratkitabevi.com

Bu kitabın önsözünü yazmanın benim için gurur verici ve duygu yüklü pek çok anlamı olduğunu ifade etmeliyim. Bunlardan ilki danışmanlığımı yaptığım sevgili öğrencim Doç.Dr. Gökçen Akyürek'in bu kitabın editörlüğünü yapmış olması; bir diğeri de ergoterapi alanında oldukça ihtiyaç duyulan ve önemli bir alan olan büyüme ve gelişme teorilerini, gelişimsel dönemleri ve değerlendirme yaklaşımlarını içeren kapsamlı bir kitabın ergoterapi alanına kazandırılmış olmasıdır.

Erken müdahale kapsamında, ergoterapistler günlük yaşam aktiviteleri, dinlenme ve uyku, oyun, eğitim ve sosyal katılım aktiviteleri de dâhil olmak üzere farklı okupasyon alanlarını ele alarak bebeklerin ve küçük çocukların günlük yaşam aktivitelerinde bağımsızlığını ve toplumsal katılımı sağlamak için müdahale yaklaşımı uygular. Bu nedenle yenidoğan döneminden itibaren normal gelişimin nasıl olduğunu bilmek bir çocuğun tipik gelişimden farklılıklarını ayırt edebilmek için çok önemlidir. Bu nedenle ergoterapistlerin gelişimsel dönemleri bilmesi ve motor, duyuşsal, algısal, duygusal, bilişsel ve dil gelişimini iyi bir şekilde değerlendirerek riskli durumları tespit etmesi ve ergoterapi kapsamında erken müdahale etmesi gereklidir. Bu nedenle bu kitapta hem standardize değerlendirmeler hem de fonksiyonel değerlendirmelere yer verilmiştir.

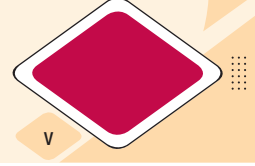
Bu kitabın ülkemizdeki tüm Ergoterapi Bölümlerinde okuyan öğrencilerin Büyüme ve Gelişme dersinin kaynak ders kitabı ihtiyacını karşılayacağına inanıyorum. Lisans öğrencilerinin yanı sıra lisansüstü öğrenciler için de faydalanacakları bir kaynak kitap niteliği taşımaktadır.

Yıllardır birlikte çalıştığım sevgili arkadaşım Doç.Dr. Gökçen Akyürek'i Ergoterapi eğitimine yaptığı katkıları için kutluyor; başarılarının devamını diliyorum.

Prof. Dr. Gonca BUMİN

Hacettepe Ü. SBF. Ergoterapi Bölüm Başkanı

Ankara, 04.09.2022

Büyüme, organizmanın döllenmesi ile başlayıp ölüme kadar devam eden, bedende ve davranışlarda meydana gelen tüm değişimleri kapsayan bir terimdir. Gelişim ise fiziksel, bilişsel, sosyal, duygusal ve dil alanında deneyimlerin bütünleşmesidir. Genellikle bir sıra içinde beklenen büyüme ve gelişim, genetik ve çevresel farklılıklara bağlı olarak değişimler göstermektedir. Gelişim alanları detaylı olarak fiziksel, bilişsel, sosyal ve dil gelişimi şeklinde ayrıldığında genel bir norm çerçevesinde beklenen davranış üzerine yorum yapılabilir. Bu yoruma bağlı olarak bu alanların daha çok desteklenmesi için doğru değerlendirme ve müdahale ile gelişim teşvik edilmelidir. Böylece günlük yaşama katılımında artış ve bağımsızlık hedeflenebilir.

“Büyüme ve Gelişim” başlıklı bu kitap, gelişimsel teoriler ve dönemlerin yanı sıra gelişimsel alanları ve bu alanlarda yaygın olarak kullanılan değerlendirme yöntemlerini açıklamaktadır. Bu bağlamda hem öğrencilere hem de mezun ergoterapistlere yönelik yol gösterici bir kaynak olarak hazırlanmıştır.

Bu kitapta iki kısım ve toplam 20 bölüm yer almaktadır. Birinci kısım, büyüme ve gelişim teorileri ile gelişimsel dönemlere, ikinci kısım ile gelişim alanlarına ve değerlendirme yöntemlerine odaklanmaktadır. Birinci kısımda büyüme ve gelişmeye giriş, çocuk gelişiminde farklı perspektifler, prenatal dönem, yenidoğan dönemi, erken çocukluk dönemi, orta çocukluk dönemi, adolesan dönemi ve farklı gelişim dönemlerinde sağlıklı büyümenin önündeki engeller başlıklı bölümler; ikinci kısımda ise duygusal gelişim, motor gelişim, bilişsel gelişim ve kuramları, algı ve dikkat süreçleri, dil gelişimi, duygusal gelişim, kendini ve diğerlerini anlamak, ahlak gelişimi, okupasyonel gelişim, akademik gelişim, gelişim alanlarının standardize değerlendirme yöntemleri ve gelişim alanlarının fonksiyonel değerlendirme yöntemleri bölümleri bulunmaktadır.

Kitabın yazılmasında emeği geçen tüm yazarlara ve Hipokrat Yayınevine katkılarından dolayı teşekkür ediyorum.

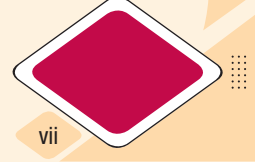
Akademik yaşantım boyunca bilgeliği ve duruşu ile bana yol gösteren, benden desteklerini esirgemeyen değerli hocam Sayın Prof. Dr. Gonca Bumin'e, bu süreçte her daim yanımda olan eşim Önder Akyürek, annem Hanife Kuzu ve kızım *çiçeğim* Duru Akyürek'e sonsuz teşekkürler...

Kitabın alana katkı sağlamasını temenni eder, iyi okumalar dilerim.

Doç. Dr. Gökçen AKYÜREK

Ankara, 05.09.2022

Katkıda Bulunanlar

Editör

Doç. Dr. Gökçen Akyürek

Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü

Yazarlar

Prof. Dr. Gonca Bumin

Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü

Doç. Dr. Meral Huri

Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü

Doç. Dr. Gökçen Akyürek

Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü

Doç. Dr. Özgü İnal

Sağlık Bilimleri Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Mahmut Yaran

Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Aymen Balıkcı

Fenerbahçe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Bahar Bahtiyar Saygan

Atılım Üniversitesi Psikoloji Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi İlkem Kara

Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dil Konuşma Terapisi Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi İbrahim Yavuz Tatlı

Kütahya Sağlık Bilimleri Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ergoterapi Bölümü

Dr. Öğr. Üyesi Gizem Koç-Arık

Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Psikoloji Bölümü

Öğrt. Gör. Gözde Önal

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Kozaklı MYO Terapi ve Rehabilitasyon Bölümü

Öğrt. Gör. Gülşah Zengin

Bezmialem Vakıf Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ergoterapi Bölümü

Öğrt. Gör. Begüm Koca

Ankara Medipol Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü

Öğrt. Gör. Selen Aydöner

Fenerbahçe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü

Uzm. Erg. Ege Temizkan

Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü

Uzm. Erg. Muhammet Rohat Yazıcı

Üsküdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ergoterapi Bölümü,

Uzm. Psk. Şerife Yılmaz

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Uzm. Erg. Başak Karadağ

Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü

Uzm. Erg. Gülbahar Seyis Tatlı

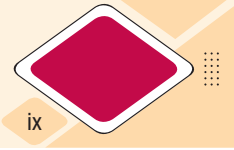
Fizikon Tıp Merkezi, Ergoterapi Departmanı

Erg. Rümeyza Günal

Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü

Erg. Melike Dıramsız

Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü

Erg. Nurten ek

Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü

Erg. Büşra Sipahi

Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü

Erg. Duygu Demirbaş

skdar Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ergoterapi Bölümü,

Erg. İrem Ceyhan

Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü

Erg. Emine Sağlamoğlu

Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü

Erg. Hilal Muratoğlu

Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ergoterapi Bölümü

Erg. Zeynep Ender

Zeynep Ender Danışmanlık Merkezi

İçindekiler

Kısım I

Büyüme ve Gelişim Teorileri ile Gelişimsel Dönemler

Bölüm 1

Büyüme ve Gelişime Giriş

GÖKÇEN AKYÜREK

Giriş.....	3
Gelişim İlkeleri Nelerdir?	4
Gelişim Alanları Nelerdir?	5
Gelişim Dönemleri	8

Bölüm 2

Çocuk Gelişiminde Farklı Perspektifler

EGE TEMİZKAN

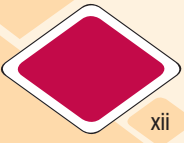
Giriş.....	17
Gelişimin Açıklanmasında Farklı Perspektifler.....	17

Bölüm 3

Prenatal Dönemi

MELİKE DIRAMSIZ • GÖKÇEN AKYÜREK

Giriş.....	33
Prenatal Dönem Evreleri	34
Prenatal Dönemde Gelişime Etki Eden Faktörler	38

Bölüm 4

Yenidoğan Dönemi

GÖKÇEN AKYÜREK • NURTEN ÇEK

Giriş.....	45
Yenidoğan Değerlendirmesi.....	47
Motor Gelişim	49
Duyusal Gelişim	56
Bilişsel Gelişim	61
Dil Gelişimi	62
Sosyal-Duygusal Gelişim	63

Bölüm 5

Erken Çocukluk Dönemi

GÖKÇEN AKYÜREK • BÜŞRA SİPAHİ

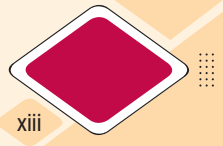
Giriş.....	67
Fiziksel ve Motor Gelişim	67
Bilişsel Gelişim	70
Duygusal Gelişim	76
Dil Gelişimi	78
Oyun Becerileri	80
Sosyal Gelişim	85
Okula Hazır Bulunuşluk Becerileri	86

Bölüm 6

Orta Çocukluk Dönemi

GÖKÇEN AKYÜREK • İREM CEYHAN • EMİNE SAĞLAMOĞLU

Giriş.....	91
Fiziksel Gelişim	92
Motor Gelişim	93
Bilişsel Gelişim	95
Sosyal-Duygusal Gelişim	98
Özgüven ve Kimlik	99
Kimlik Gelişimi	105
Okul Yaşamı	106

Bölüm 7

Adölesan Dönem

GÖKÇEN AKYÜREK • HİLAL MURATOĞLU

Giriş.....	113
Fiziksel Gelişim ve Puberte	114
Bilişsel Gelişim	120
Psikososyal Gelişim	124
Okupasyonel Katılım	132
Adölesan Sağlığı	135
Sonuç	140

Bölüm 8

Gelişim Dönemlerinde Sağlıklı Büyümenin Önündeki Engeller

GÖKÇEN AKYÜREK • HİLAL MURATOĞLU • MELİKE DIRAMSIZ

Giriş.....	143
Beslenme	143
Fiziksel Aktivite.....	150
Obezite	152
Hastalıklar	154
Kazalar	161

Kısım II

Gelişim Alanları ve Değerlendirme Yöntemleri

Bölüm 9

Duyusal Gelişim

ZEYNEP ENDER • DUYGU DEMİRBAŞ • AYMEN BALIKÇI

Giriş.....	169
Duyusal Gelişimin Temel İlkeleri	169
Duyusal Gelişim ve Duyusal Entegrasyon	170
Duyusal Sistemler	170

Bölüm 10

Motor Gelişim

GÜLBAHAR TATLI • ÖZGÜ İNAL

Giriş.....	189
Motor Gelişim Aşamaları	190

Motor Gelişim Alanları.....	192
Motor Beceri Performansı ile İlişkili Beceriler.....	198
Motor Gelişim Sırasında Kazanılan Temel Beceriler	199
Motor Beceriler ve Fiziksel Aktivite.....	200

Bölüm 11

Bilişsel Gelişim ve Teorileri

R. BEGÜM KOCA • RUMEYSA GÜNAL GÜNŞER

Giriş.....	209
Piaget'in Bilişsel Gelişim Kuramı	211
Vygotsky'nin Sosyokültürel Bilişsel Kuramı.....	221
Bilgi İşleme Kuramı.....	223

Bölüm 12

Algı ve Dikkat Süreçleri

GÖZDE ÖNAL • MERAL HURİ

Giriş.....	227
Algısal Gelişim	228
Dikkat Sistemi	240

Bölüm 13

Dil Gelişimi

İLKEM KARA

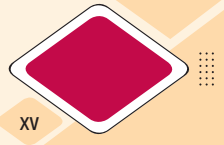
Giriş.....	253
Dil, Konuşma ve İletişim.....	254
Anlama, Üretme ve İletişim Sistemleri	257
İletişimin Biyolojik, Bilişsel, Sosyal Temelleri.....	257
Tipik Dil Gelişimi	261
Dil Bozuklukları.....	261
Değerlendirme.....	264
Terapi	266

Bölüm 14

Duygusal Gelişim

GİZEM KOÇ-ARIK • ŞERİFE YILMAZ

Giriş.....	269
Duygu Nedir?.....	269
Duygusal Gelişim Kuramları	270

Duygular	271
Duyguların İşlevleri Nelerdir?	277
Duygusal Yeterlik	278
Sonuç	283

Bölüm 15

Kendini ve Diğerlerini Anlamak

BAHAR BAHTİYAR SAYGAN

Giriş	291
Benlik Kavramı	291
Ön yargı	299
Empati	301
Sonuç	304

Bölüm 16

Ahlak Gelişimi

İBRAHİM YAVUZ TATLI • MAHMUT YARAN

Giriş	311
Öz Kontrol Becerisi	312
Piaget Ahlaki Gelişim Kuramı	315
Kohlberg Teorisi	316
Sonuç	318

Bölüm 17

Aylara Göre Okupasyonel Gelişim

GÜLŞAH ZENGİN • MUHAMMED ROHAT YAZICI

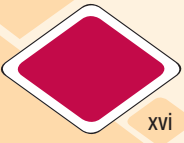
Giriş	321
Gelişim Teorileri	321
Okupasyonel Gelişim	323
Sonuç	338

Bölüm 18

Akademik Gelişim

GÜLBAHAR TATLI • İBRAHİM YAVUZ TATLI • GÖKÇEN AKYÜREK

Giriş	343
Bellek	344

Problem Çözme	346
Okuma.....	349
Yazma.....	351
Zekâ nedir?	354

Bölüm 19

Gelişim Alanlarının Standardize Değerlendirme Yöntemleri

BAŞAK KARADAĞ • GONCA BUMİN

Giriş.....	359
Refleksler	361
Duyusal Gelişim	366
Motor Gelişim	372
Davranış Gelişimi	377
Sosyal Gelişim	378
Katılım Gelişimi.....	381
Fonksiyonel Gelişim	383

Bölüm 20

Gelişim Alanlarının Fonksiyonel Değerlendirme Yöntemleri

SELEN AYDÖNER • GONCA BUMİN

Giriş.....	389
Değerlendirmeler	389